

Unesco İşbirliği ile Türkiye’de Temel Eğitim ve Laubach Metodu Deneme Planı

*Basic Education in Turkey With Unesco Cooperation and
the Laubach Method Test Plan*

Yrd. Doç. Dr. Betül BATIR
(ORCID: 0000-0003-0061-3889)
İstanbul Üniversitesi - İstanbul

Öz:İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra dünya barışının sağlanması konusunda birtakım kuruluşlar oluşturulmuştu. Bu kuruluşlardan en önemlisi eğitim ve kültür anlamında barışı sağlamak ve savaştan zarar görmüş devletlere yardım etmek amacıyla kurulan Unesco’ydu. 1946 yılında kurulan Unesco’ya Türkiye, kurulduğu andan itibaren üye devlet olmuş ve kurucu devletler arasında yer almıştı.

Unesco’nun hedefleri arasında Temel eğitim konusu yer almaktaydı. Temel eğitim konusunda Unesco, Türkiye’ye yetişkinlere okuma-yazma ve halk eğitimi alanlarında uzmanlar göndermek üzere yardımda bulunmuştu. Yetişkinlere okuma-yazma öğretme metodu tespiti için Unesco tarafından gönderilen Frank C. Laubach Türkiye’ye gönderilmişti. Frank C. Laubach Türkiye’ye kendi adıyla anılan Laubach metodu projesini önermişti. Deneme projesi olarak hazırlanan Laubach projesi Türkiye için sadece bir deneme olarak tarihte yerini almıştı. Türkiye’ye dönem içerisinde Frank C. Laubach’ten başka gelen uzmanlar da olmuştu. Okuma-yazma oranının artırılması hedeflenen bu tür çalışmalar, okuma-yazma oranının artmasına katkı sağlamıştır.

Unesco hakkında kısa bir girişle başlayan çalışmamızda, Temel eğitim ve Türkiye’de Temel Eğitim Merkezi’nin kurulmasına yer verildikten sonra Laubach projesi ve denemesi anlatılmıştır. Dönemin basını ve ana kaynaklarının kullanıldığı çalışmada dönemin diline sadık kalınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Unesco, Unesco Türkiye Milli Komitesi, Temel eğitim, Frank C. Laubach, yetişkinlere okuma-yazma eğitimi.

Abstract:After World War II, various units were established to provide world peace. The most important of these was Unesco, which was established to provide peace in the sense of education and culture and to help affected states suffering from war. Since the establishment of Unesco in 1946, Turkey has become a member state and has been among the constituent states of Unesco.

Unesco, as a part of Unesco’s goals, provided assistance to Turkey to send specialists in literacy and public education. Frank C. Laubach, who was sent by Unesco to teach adults reading and writing, has proposed the Laubach method project, which is known by its name in Turkey. The Laubach project has taken place in history as an experiment for Turkey. There have been other specialist during the period in Turkey too. Such studies aiming to increase the literacy rate have contributed to the literacy in Turkey. In the study, Laubach project and experiment were explained. The newspapers (Cumhuriyet) and main sources were used in the study.

Keywords: Unesco, Turkish National Committee of Unesco, basic education, Frank C. Laubach, Adult literacy training.

Giriş- Unesco’nun Kuruluşu ve Türkiye’nin Unesco Üyeliği

1945’de San Francisco’da toplanan Uluslararası Konferans’ta kabul edilmiş olan Birleşmiş Milletler Kurumu sözleşmesi ile dünyada sürekli barışı sağlamak, insanlığı daha yüksek refah seviyesine ulaştırmak için gerekli olan şartlar arasında yer alan eğitim, bilim ve kültür alanında uluslararası bir işbirliği ön görülmüştü. Öncesinde ise İkinci Dünya Savaşı’nın devam ettiği yıllarda Londra’ya sığınmış olan Belçika, Çekoslovakya, Yunanistan, Hollanda, Lüksemburg, Norveç, Polonya ve Yugoslavya hükümetlerinin Eğitim Bakanları, İngiltere Eğitim Bakanlığı’nın daveti ile toplantılar yapmışlar ve savaştan sonra eğitim konusunda alınması gereken önlemler üzerinde konuşmuşlardı.¹

1-16 Kasım 1945 tarihinde Fransız hükümetinin de yer aldığı, 44 hükümetin katıldığı bir kongre Londra’da toplanmıştı. Kongre’ye Türkiye’yi temsilen Milli Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel gitmişti. Müttefik devletlerinin Eğitim Bakanları tarafından hazırlanan sözleşme projesi tartışılmış ve bir karara varılmıştı. Çalışmalar sonucunda meydana gelen Unesco ana sözleşmesi imzalanarak İngilizce ve Fransızca metinler hükümetlere gönderilmişti. Türkiye adına sözleşmeyi Hasan Âli Yücel imzalamıştı. Sözleşme Meclis’te 20 Mayıs 1946 tarih ve 4895 kanun numarası ile onaylanmıştı². Burada alınan kararlar, geçici hazırlık komisyonu kurulmuş ve Unesco’nun merkezini Paris olması kabul edilmişti. Geçici komisyon birinci Genel Kurulu’nun Paris’te toplanması için çalışmalara başlamıştı. Ayrıca bu komisyonun temel misyonu savaştan zarar görmüş devletlere eğitim, bilim ve kültür alanında kalkınmaları için yardım ulaştırmaktı. Bu geçici komisyonun görevi Paris’te 1946’da toplanan birinci Genel Kurulu’na kadar devam etmişti. Birinci Genel Kurulu’nda Yönetim Kurulu oluşturulmuştu. Yönetim Kurulu’nda seçilen 18 devlet arasında Türkiye de bulunmaktaydı. Türkiye adına Reşat Nuri Güntekin seçilmişti. Bu toplantıda Kasım ayını Unesco ayı olarak ilan etmişlerdi.³ Böylece Birleşmiş Milletler, Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu anlamına gelen United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Unesco) kurulmuştu.

İkinci Genel Kurulu 1947 yılında Meksika’da toplanmıştı. Üçüncü Genel Kurulu toplantısının 17 Kasım-11 Aralık 1948 tarihinde Beyrut’ta yapılması planlanmıştı. Beyrut’ta toplanacak Unesco’nun Yönetim Kurulu toplantısı İstanbul’da gerçekleşmişti.

Beyrut toplantısı öncesinde Unesco Yönetim Kurulu, İstanbul’a uğrayıp dört günlük yapılacak olan Yönetim Kurulu toplantısını burada yapmak istemiş ve Türkiye devleti temsilcisi Reşat Nuri Güntekin Şubat 1948’de yapılan Yönetim Konseyi toplantısında Yönetim Kurulu Heyeti’ni İstanbul’a davet etmişti⁴. Reşat Nuri Güntekin, Paris’te yapılan 15 Eylül 1948 tarihli Unesco olağanüstü toplantısında⁵ Türkiye Unesco temsilcisi olarak Yönetim Kurulu Heyeti’ni beklediklerini belirtmişti. Konsey, 15 Kasım’da İstanbul’da olacağını bildirmişti.⁶

Kasım ayına kadar Unesco tarafından birkaç uzman çeşitli zamanlarda Türkiye’de incelemelerde bulunmuştu. Julian Huxley başkanlığında bir Unesco Heyeti Nisan ayı içerisinde Türkiye’yi ziyarette bulunmuştu.⁷ 11 Nisan 1948, Julian Huxley, G.Holam, Ali

¹ A.Kutsi Tecer, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (Unesco), *Ülkü*, Ocak 1949, S.25, C.3, s.1.

² Zekai Baloğlu, *Temel Eğitim ve Unesco*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1960, s.79.

³ Fikret Adil, “Birleşmiş Milletler Resim Sergisi ve Biz”, *Cumhuriyet*, 29 Ekim 1946,s.2-3.

⁴ BCA (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi), 030.10.00.00.30.168.2.11;12. Rapor için bkz. Ek.4.

⁵ 15 Eylül 1948 tarihinde Paris’te toplanan Unesco olağanüstü toplantısına Türkiye’yi temsilen Unesco Daimi Delegesi Reşat Nuri Güntekin ve aynı tarihlerde Roma’da Parlamentolar Konferansı’nda bulunan Urfa Milletvekili Suut Kemâl Yetkin katılmıştı. Bkz. BCA,030.18.01.02.117.67.12.

⁶ BCA, 030.10.00.00.30.168.2.4; “Unesco idare konseyi, İstanbul’da toplanacak”, *Cumhuriyet*, 19 Eylül 1948, s.3

⁷ “Unesco Heyeti Bugün geliyor”, *Cumhuriyet*, 9 Nisan 1948, s. 2.

Ra'di ve Claude Berkley'den oluşan Heyet Milli Eğitim Müdürü Murat Uraz tarafından Yeşilköy'de karşılanmıştı.⁸ Heyet, İstanbul'da çeşitli yerleri dolaştıktan sonra 13 Nisan'da Ankara'ya geçmişti. Ankara'ya giden Heyeti Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sırer karşılamıştı. Daha sonra Heyet Ankara Üniversitesi Rektör Vekili ile görüşmüş ertesi günü de Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nde incelemelerde bulunduktan sonra Çarşamba günü Lübnan uçağı ile Beyrut'a gitmişti.⁹ Heyet ayrıca İzmir'de de incelemelerde bulunmuştu.¹⁰

Unesco uzmanlarından bir başkası da Mayıs ayı içerisinde Türkiye'ye gelmişti. İstanbul'da bulunan Fransız tarihçisi ve Fransa'nın Unesco temsilcisi Prof. Lucien Lebre, Eminönü Halkevi'nde öğretmenlere Fransız öğretim sistemi hakkında konferans vermişti.¹¹

Kasım ayında gelmesi beklenen Unesco Yönetim Kurulu da Kasım'ın ilk haftası İstanbul'a gelmişti. Yıldız Sarayı'nda yapılması planlanan toplantı dört gün sürmüştü. Toplantılar herkese açıktı.¹² Böylece Unesco Yönetim Kurulu'nun İstanbul'da Yıldız Sarayı'nda yaptığı toplantı iki tarafa da fayda sağlamıştı. Toplantılar herkese açık olduğu için Unesco'yu halkın tanınmasına ve faaliyetlerini yakından görmesine imkân vermişti. Diğer taraftan İstanbul'a gelen yabancı milletler Türkleri yakından tanıma fırsatını elde etmişti.¹³ Toplantıda Türkiye Unesco Daimi delegesi Reşat Nuri Güntekin ve Milli Komisyon üyesi Prof. Dr. Orhan Alisbah Unesco'nun amaçlarını ve çalışma alanlarını toplantıya katılanlara anlatmışlardı.

Konuşmalarında Unesco'nun başlıca çalışma sahalarının, Temel eğitim ve cahillik (analfabetisme-ümmilik)le mücadele, telif hakkı meselesi, müze işlerini tanzim, halk kitlelerini bilinçlendirmek, kütüphane ve vesikalar üzerine araştırmalar yapmak, nihayet felsefi, hümanist sosyal ve tabii ilimlerle uluslararası anlaşmaları geliştirmek olduğunu söylemişlerdi.¹⁴

İstanbul'a gelen delegeler Türkiye'ye gelmekten memnuniyet duyduklarını ve Unesco'yu Türk milletine daha iyi açıklayacaklarını söylemişlerdi. Delegeler İstanbul Üniversitesi'ni de ziyaret edeceklerini beyan etmişlerdi.¹⁵

Kongre saat onda Yıldız Sarayı küçük salonunda başlamıştı. Burada 18 delege Yönetim Kurulu üyesi olarak hazır bulunmuştu. Türkiye Unesco Geçici Milli Komisyon üyesi Prof. Orhan Alisbah açılış konuşması yapmış ve burada Unesco'nun halk eğitimi sahasındaki çalışmalarına değinerek Türkiye'de yapılan çalışmalardan bahsetmişti.¹⁶

Yönetim Kurulu Başkanı Dr. Walker konuşmasında, Orhan Alisbah'a misafirperverliklerinden dolayı teşekkür ettikten sonra bu toplantının burada gerçekleşmesi ile Üniversite'nin değerli bilim insanları ile görüşüp tartışma fırsatını elde ettiklerini ve Türkiye'nin kendi Milli Komisyonu'nu teşkil eden ülkelerden birisi olarak Unesco ile işbirliğinde başarılı ve faydalı işler yapılacağını vurgulamıştı.¹⁷

⁸ "Bir Unesco Heyeti şehrimizde", *Cumhuriyet*, 11 Nisan 1948, s.2.

⁹ "Unesco Heyeti Ankara'da", *Cumhuriyet*, 13 Nisan 1948, s.3.

¹⁰ "Unesco Heyeti Bugün geliyor", *Cumhuriyet*, 9 Nisan 1948, s. 2.

¹¹ "Misafir Fransız Profesörünün muallimlerle hasbihali" *Cumhuriyet*, 7 Mayıs 1948, s.2.

¹² "Unesco'nun Yıldızda yapacağı toplantı", *Cumhuriyet*, 8 Kasım 1948, s.1, 3.

¹³ Unesco Yönetim Kurulu Üyelerinden üç kişi için bkz. Ek.1.

¹⁴ "Unesco'nun Yıldızda yapacağı toplantı", *Cumhuriyet*, 8 Kasım 1948, s.1, 3.

¹⁵ "Unesco'nun dün gelen delegeleri", *Cumhuriyet*, 10 Kasım 1948, s.6

¹⁶ "Unesco Yönetim Kurulu dün ilk içtimamı yaptı", *Cumhuriyet*, 12 Kasım 1948, s. 1;3.Yıldız Sarayı'nda yapılan toplantıdan bir görüntü için bkz. Ek.2.

¹⁷ "Unesco Yönetim Kurulu dün ilk içtimamı yaptı", *Cumhuriyet*, 12 Kasım 1948, s.3.

Kongre’ye İngiltere, Fransa, Avusturya, Amerika, Venezuela, Hindistan, Brezilya, Çin, Meksika gibi çeşitli ülkelerden tanınmış eğitimciler katılmışlardı.¹⁸

İstanbul Üniversitesi ve İstanbul Teknik Üniversitesi ziyaretlerinde bulunan Heyet’e İstanbul Valisi Dr. Lütfü Kırdar tarafından akşam yemeği ziyafeti verilmişti. Unesco Yönetim Kurulu Heyeti gördükleri bu ilgi karşısında duydukları memnuniyeti bildiren bir telgrafı Cumhurbaşkanı İnönü’ye sunmuşlardı. Unesco Heyeti, 17 Kasım’da Beyrut’ta yapılacak kongreye katılmak üzere Hüseyin Cahit Yalçın başkanlığındaki Türkiye’yi temsil edecek Heyet ile yola çıkmıştı.¹⁹

Unesco’nun üçüncü Genel Kurulu 1948’de Beyrut’ta toplanmış, Paris ve Meksika’da hazırlanan programlara son şekli verilerek karara varılmıştı. Bu toplantıda Unesco’nun amacını belirten bir demeç verilmişti. Demeç şu cümlelerden oluşmaktaydı:

“Bu sözleşmeye katılan devletlerin hükümetleri milletler adına bildirirler ki:

Harpler insanların dimağında başlar. Barışın savunma siperlerinin de insanların dimağlarında kurulması gereklidir.

İnsanların birbirlerinin adet ve yaşayışlarını bilmemesi dünya milletleri arasında şüphe ve güvensizliğin müşterek bir sebebi olmuş ve dolayısıyla aralarındaki farklar çok kere bir harbin çıkması ile neticelenmiştir. ... Kültürün geniş ölçüde yayılması ve insanlığın adalet, hürriyet ve barış için eğitilmesi insan haysiyeti için elzem olduğu gibi bütün milletlerin karşılıklı yardım ve alaka anlayışı ile yerine getirmeleri gereken kutsal bir ödevdir.

Yalnızca hükümetlerin siyasi ve ekonomik tertiplerine dayanan bir barış, dünya milletlerinin toplu, devamlı ve samimi bağlanmalarını sağlayan bir barış olamaz. Bundan ötürü, başarısızlığa uğramaması için barışın insanlığın fikir ve manevi birliğine dayanması gerekir.

Bu sebeplerden ötürü:

Bu sözleşmeyi imzalayan devletler, nesnel gerçeğin hiçbir kayda bağlı olmadan araştırılması yolunda herkese tam ve eşit eğitim imkânları verilmesine, fikir ve bilginin serbestçe mübadelesi lüzumuna inandıklarından, milletler arasındaki münasebetleri geliştirip arttırmak ve böylece karşılıklı anlaşmayı ve birbirlerinin yaşayışları hakkında daha iyi ve doğru bilgi edinmeyi sağlamak karar ve azmindedir.”²⁰

Beyrut Konferansı’nda, Lübnan Dışişleri Bakanı Hamit Frangie Unesco konferansı başkanlığına, Türkiye ile Arjantin, Kanada, Çin, Fransa, İtalya ve Amerika Baş delegeleri de başkan vekilliklerine seçilmişti.²¹

Unesco kurulduğu andan itibaren üye devlet olan Türkiye Unesco’nun çalışmalarına destek vermişti. Unesco’ya 1950 yılında 48 devlet üye olmuşken 1958’de bu sayı 82’ye yükselmişti.²²

Unesco’nun kurulduğu yıllarda dünya nüfusunun üçte ikisi okuma-yazma bilmiyor ve insanlar cehalet içinde bulunuyordu. Bu sebeple Unesco’nun ilk hedefi bu cehaletin önüne geçmekti. Unesco dünya barışını eğitim alanında sağlamaya çalışırken öncelikle savaşın

¹⁸ “Unesco’nun şehrimize gelen icra komitesi”, *Cumhuriyet*, 11 Kasım 1948, s. 2.

¹⁹ “Unesco Yönetim Kurulu dün ilk içtimamı yaptı”, *Cumhuriyet*, 12 Kasım 1948, s.3.

²⁰ 4895 sayılı kanuna bağlı olarak 6316 sayılı resmi ceridede yayımlanan metinden alınmış. Akt. Fikret Adil, “Birleşmiş Milletler Resim Sergisi ve Biz”, *Cumhuriyet*, 29 Ekim 1946, s.2.

²¹ “Türkiye, Unesco konferansı başkan vekilliğine seçildi”, *Cumhuriyet*, 18 Kasım 1948, s.3.

²² Baloğlu, *age.*, s.77.

etkileriyle geri kalmış ülkelere uzmanlar göndererek, maddi yardımlar sağlayarak, yardımcı olmaya çalışmıştı. Bunun için üye olan uluslardan Milli Komisyonlar kurmalarını talep etmişti. Türkiye, Milli Komisyon kuran öncelikli devletlerden biriydi.²³

Unesco Türkiye Milli Komisyonu, 20 Mayıs 1946 tarih ve 4895 Sayılı Kanunla onaylanan Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu Sözleşmesinin VII. maddesine dayanılarak hazırlanan yönetmelikle kurulmuştu.²⁴ Bu komisyon 25 Ağustos 1949 tarihinde faaliyete geçmişti. Türkiye Unesco üye devletleri arasında kurucu devlet sıfatına sahiptir.²⁵

Unesco Türkiye Milli Komitesi'nin ilk yürütme konseyine 1946-1949 yılları arasında Reşat Nuri Güntekin, 1949-1951 yılları arasında Ahmet Kutsi Tecer, 1958-1966 yılları arasında Prof. Dr. Bedrettin Tuncel seçilmişlerdi.²⁶

Unesco'nun ilk yöneticileri arasında Julian Huxley (1946-1948, İngiltere), Jaima Torres Bodet (1948-1952, Meksika), John Taylor (1952-1952, ABD), Luther Evans (1953-1958, ABD), Vittorino Veronese (1958-1961, İtalya) bulunmaktaydı.²⁷

Unesco yetkilileri, kuruluşundan birkaç yıl sonra gelen isteklerin yoğunluğu üzerine sıkıntı çektiklerini belirtmekteydi. Unesco'nun Genel Direktörü Jaime Torres Bodet, Paris'te yapılan altıncı Genel Kurulu'nda karşılaşılan idari, iktisadi, siyasi güçlükleri anlatarak konuşmasına başlamıştı. Unesco üye devletlerden Milli Komisyonlar kurulmasını istemiş bazı devletler bunları kuramamıştı. Bodet konuşmasında, "Unesco iyi niyetli, barışsever, dünyada ebedi sulhun ancak insanlar arasında tam bir anlayışın kurulmasıyla mevcut olabileceğine inanmış kimselerin yardımcısıdır. Unesco kendi başına karar verme yetkisine sahip olamadığı için devletler üstü bir kurum değildir. Yetkileri kısıtlıdır." ifadelerini kullanmıştır.²⁸

Bodet konuşmasının devamında, 1950 yılında Unesco'nun gayretleriyle "Uluslararası Üniversiteler Birliği"nin kurulduğunu, sosyoloji, siyasi ilimler ve ekonomik ilimlerin birliktelik kurduğunu ve Unesco tarafından kurulan 52 uluslararası birlik için 550 bin dolarlık yardım yapıldığını söylemiştir. Unesco'nun 1947'den 1951'e kadar yaptığı yardımları 2 milyon doları aşmıştı. Teşkilat ayrıca 69 burs dağıtmış, ülkeler arasında kitap, film ve ilmi materyallerin alım satımını kolaylaştırmış, Filistin mültecilerinin çocuklarını okutmak gayretiyle o bölgedeki okul sayısının 62'den 114'e çıkmasını temin etmiş, raporlar, beyannameler yayınlamış, öğretici misyonlar kurmuş ve Meksika'da ilk defa Temel Eğitim Merkezi kurmuştu. Jaima Torres Bodet konuşmasında hâlâ 20. asrın ortalarında radyo, uçak, atom devrinde dünyada yaşayan insanların yarısından fazlasının okuma-yazma bilmemesinin şaşırtıcı olduğunu söylemişti.²⁹

1950-1965 yılları arasında okuma-yazma bilmeyenlerin hedef alındığı Unesco programları oluşturulmuş ve Unesco tarafından belirlenen merkezlerde Temel Eğitim Merkezleri kurulmaya başlamıştı.

²³ BCA., 030.10.00.30.168.2.1; BCA., 030.18.01.02.117.69.9; Baloğlu, *age*, s.79.

²⁴ BCA., 030.10.00.30.168.2.1; Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) Türkiye Milli Komisyonu Yönetmeliği, *Düstur*, 5, C.43, 4323-4332.

²⁵ Baloğlu, *age*, s.77.

²⁶ Çevrimiçi: <http://www.unesco.org.tr/?page=15:62:1:turkce>; Baloğlu, a.g.e., s.79.

²⁷ Çevrimiçi: <http://www.unesco.org.tr/?page=15:62:1:turkce>.

²⁸ Metin Tokar, "Unesco toplantısından notlar", *Cumhuriyet*, 10 Temmuz 1951, s.2.

²⁹ Metin Tokar, "Unesco toplantısından notlar", *Cumhuriyet*, 10 Temmuz 1951, s.2.

I-Temel Eğitim ve Temel Eğitim Merkezlerinin Kurulması

A-Temel Eğitim

Temel eğitim gelişmemiş bölgelerin kalkınmasına yardım amacıyla ortaya çıkan bir eğitim programının ifadesi olarak Unesco tarafından oluşturulmuş bir kavramdır.³⁰ 1950 yılında Unesco’nun hazırladığı “Temel Eğitim, Açıklama ve Program (Fundamental Education, Description and Programme)” adlı eserde belirtildiği üzere, Temel eğitimden kastedilen anlam, okul öğretiminin nimetlerinden mahrum kalan çocuk ve yetişkinlerin, içerisinde yaşadıkları çevrenin meselelerini anlamalarına fert ve yurttaşlık hak ve görevleri hakkında ve sosyal kalkınmasına daha etkin olarak katılmalarına yardım etmeyi hedef tutan aşgari genel eğitimidir.³¹

Temel eğitimin 1950 tanımı 1956’da şu şekilde değiştirilmiştir: “Temel eğitimin amacı, eğitim kurumlarındaki öğretimden faydalanmak imkânını bulamayan kimselerin, içerisinde yaşadıkları çevrenin meselelerini anlamalarına ve kendi hayat şartlarına uygun şekilde ıslah etmeyi ve tabii oldukları topluluğun ekonomik ve sosyal kalkınmasına daha iyi katılmayı mümkün kılabilecek bilgi ve maharetler kazanmalarına yardım etmektir”.³²

İki tanımdan da anlaşıldığı üzere Temel eğitim, eğitim hakkından mahrum kalmış, eğitim alamamış bireylere eğitim vermeyi, onları topluma faydalı vatandaşlar haline getirmeyi hedeflemektedir.

1956’da yayınlanan bir raporda, Unesco’nun Temel eğitim kavramının sosyal eğitim, kitleler eğitimi, toplum eğitimi anlamında kullanılabileceği belirtilmektedir.³³

B- Temel Eğitim Merkezleri’nin Kurulması ve Türkiye

Unesco Temel eğitim programında, Unesco’yu üye devletlere yardım etmekle görevlendirmişti. Programa göre 1948-51 yılları arasında Meksika, Haiti, Peru, Ekvator gibi Orta ve Güney Amerika ülkelerinde; Mısır, Libya, Liberya, Somali gibi Afrika ülkelerinde ve Irak, İran, Suriye, Pakistan, Endonezya, Tayland, Çin gibi Asya ülkelerinde girişilen tecrübelerle Unesco, uzmanlar göndermek, enformasyon ve dokümantasyon sağlamak ve burslar tahsis etmek suretiyle yardımda bulunmuştu. Unesco’nun bütçe ve personel anlamında sınırlı olması, Unesco’yu Temel Eğitim Merkezleri kurmaya sevk etmişti. 1950-51 yıllarında yapılan devamlı çalışmalar sonucunda “Bölge Temel Eğitim Merkezleri Dünya Şebekesi” kurulmasına dair bir proje hazırlanmıştı (23 Nisan 1951, Paris). Mayıs 1951’den itibaren Temel Eğitim Merkezleri kurulmaya başlamıştı. İlk Meksika’da (CREFAL³⁴) Güney Amerika ülkeleri için, ikincisi Ocak 1953’de Mısır’da (ASFEC³⁵) Arap ülkeleri için kurulmuştu.³⁶

Ordinaryüs Profesör Tevfik Sağlam, Unesco’nun 13 Haziran- 12 Temmuz 1951 tarihlerinde Paris’te yapılan altıncı Genel Kurulu toplantısına katılmıştı. Burada bütün dünyaya şamil altı Temel Eğitim Merkezi’nin kurulması kararı üzerine, bu merkezlerden birinin 1952 senesinden itibaren İstanbul’da kurulmasını teklif etmişti. Kurulacak olan bu merkezin amacı yeterli derecede eğitim alamayan çocuk ve yetişkinlere fikri, şahsi ve medeni haklarını

³⁰ Baloğlu, *age*, s.5.

³¹ Akt. Baloğlu, *age*, s.10.

³² *Age*, s.15.

³³ Baloğlu, *age*, s.14.

³⁴ *Centro Regional de Education Fundamental para America Latine*. Baloğlu, *age*, s.9; Nusret Köymen, “Türkiye’de Temel Eğitim Merkezi Kurulması Hakkında Not”, *Maarif Vekâleti’nin Bazı Halk Eğitimi Çalışmaları*, Maarif Basımevi, Ankara 1956, s.66.

³⁵ *Arab States Fundamental Education Centre*. Baloğlu, *age*, s.11.

³⁶ Köymen, *agm*, s.64-69; Baloğlu, *age*, s.9-11.

öğretmek ve hayat seviyelerinin yükseltilmesi için asgari oranda teorik ve pratik bilgileri vermek olacaktı. Bu toplantıda Türk Milli Komitesi bir rapor sunmuş ve rapor çok beğenilmişti.³⁷

Türkiye Milli Komisyonu, Temel Eğitim Merkezi'nin İstanbul'da açılmasını 1951'de teklif etmişti. Ancak Temel Eğitim Merkezi'nin Ortadoğu bölgesi için Mısır'da kurulması bu önerinin gerçekleşmesini geciktirmişti. Türkiye'de en kısa zamanda halkın eğitimini karşılamak üzere Temel Eğitim Merkezi'nin İstanbul'da da açılması teklifi, Niğde Milletvekili Halil Nuri Yurdakul tarafından 1954'de yinelenmişti.³⁸

1956 yılında Unesco Türkiye Milli Komisyonu içerisinde bir Temel Eğitim Komitesi oluşturulmuştu. Milli Eğitim, Dış İşleri ve Sağlık Bakanlıkları ile Milli Komisyon ve Birleşmiş Milletler Teknik Yardım Mümessilliği temsilcilerinden oluşan komite, Temel eğitim alanında Türkiye'de yapılmakta olan sayısız çalışmalar, köy kent tüm proje çalışmaları üzerinde bir uzman işbirliğinde incelemelerde bulunarak sonuca varmıştı.

Okuma-yazma bilmeyenlere eğitim sağlamak üzere bazı ülkelerde Unesco'nun yardımı ile kurulan "Temel Eğitim Merkezleri"nin verdiği olumlu sonuçlar göz önünde bulundurularak Unesco Türkiye Milli Komisyonu hükümetin onayını alarak teşebbüslere geçmişti. Bunun için Paris'teki Genel Merkez'den bir uzman istenmişti. 1956-57 ders yılı başında Ankara yakınlarında kurulması kuvvetle muhtemel olan Milli Temel Eğitim Merkezi'nin Unesco'dan sağlanacak yardım ile açılması teklif edilmişti. Talep edilen yardımlar, Türkiye'ye ilgili bir uzmanın gönderilmesi, Temel eğitim üzerine uzmanlaşmak üzere dış ülkelere Unesco hesabına Türk bursiyerleri gönderilmesi ve halk eğitimine hizmet edecek binlerce dolar kıymetinde "görme ve işitme" ders malzemesinin sağlanmasıydı.³⁹

Temel Eğitim konularında Türkiye'de çalışmalar devam etmişti. Aralık 1956'da Unesco'nun Paris'teki merkezinin Temel Eğitim (Education de Base) şubesinin başında bulunan uzman M. Lestage Türkiye'ye gelmişti. Onu gönderen Unesco, kendisini Türkiye'de bir Milli Temel Öğretim Merkezi kurma düşüncesiyle ve bunu yerinde inceleme görevi ile göndermişti. M. Lestage, Milli Eğitim, Sağlık ve Ziraat Bakanlıklarından gelen temsilcilerle birlikte çalışmış, ülkedeki çeşitli okulları ve öğretim kurumlarını gezmişti. İncelemeleri sonucu rapor hazırlamıştı. Raporunda şunları ifade etmişti: "Milli Merkez, köy ve vilayet kademelerindeki teşkilatlarla kurulacak, Öğretmen okulunun programlarında ve kuruluşunda bazı değişiklikler yapılacak, Temel eğitim uzmanları ile öğreticiler kuvvetlendirilecek. Öğreticilerin yetiştirilmesi, Atatürk Öğretmen Okulu (Hasan Oğlan Köy Enstitüsü)'nun sorumluluğunda olacaktır".⁴⁰

Temel Eğitim Merkezleri, Temel eğitimci yetiştirmek, Temel eğitim araç ve malzemesi yapmak, Temel eğitim araç ve malzemesi yapımını öğretmek, Temel eğitim üzerinde araştırma ve tecrübeler yapmak, Temel eğitim kitapları hazırlamak ve yayımlamak amaçlarını taşımaktaydı. Çalışma alanları iktisat (ziraat, küçük endüstri, kooperatifçilik), ev idaresi, sağlık, eğlence ve temel bilgilerden oluşmaktaydı.⁴¹ Bu sebeple Türkiye için Temel eğitim oldukça anlamlıydı. Temel Eğitim Merkezi'nin Türkiye'de kurulması kabul edildiği takdirde

³⁷ "Unesco'dan bir isteğimiz", *Cumhuriyet*, 31 Temmuz 1951, s.1,5.

³⁸ "Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü kurulması teklif ediliyor", *Cumhuriyet*, 6 Şubat 1954, s.1

³⁹ "Memleketimizde Bir Temel Eğitim Merkezi kuruluyor", *Cumhuriyet*, 28 Aralık 1956,s.5.

⁴⁰ Hasan Âli Yücel, "Bir Hakikat", *Cumhuriyet*, 14 Ocak 1957, s.2.

⁴¹ Köymen, agm, s.67.

Ankara’da Atatürk İlk Öğretmen Okulu (Hasanoğlan)’nda başlanmasının uygun olacağı savunulmaktaydı.⁴²

Nitekim Türkiye Hükümeti ile Unesco arasındaki anlaşmaya dayanılarak Hasanoğlan Öğretmen Okulu’nda bir Temel Eğitim Merkezi açılmış ve metotlu bir program çalışması başlanmıştı. Milli Temel Eğitim Merkezi’nin çalışma raporunda şunlar belirlenmişti: “Türk toplumunun gerçek anlamıyla ve kaybedilmiş zamanları telafi edecek bir süre içinde kalkındırma davasının tahakkuku, toplum gücünün dışardan gelen yardımların ahengiyle verimli ve devam edici bir anlayış içinde birleştirilmelerini gerektirmektedir.”⁴³

Bu merkeze uzman olarak Unesco’dan G.B. Champagne gönderilmişti. Yapılan çalışmalarla kurslar açılmış ve Ankara civarındaki iki köy pilot uygulama yeri olmuştu. Okul olmayan bu köylere okul yapımına başlanılmıştı. Okul yapımında köylü yardımlarını esirgememişti. G.B.Champagne’nin uzmanlığında çalışan ekipte, Avni Özbenli, Hasan Serinken, Necati Mutlu, Enver Metinel, Necdet Güneşoğlu, Mehmet Işıktan bulunmaktaydı. Bu ekibin çalışmalarının neticesinde ülkedeki tüm öğretmen okullarında “Temel Öğretim” adıyla bir ders konulması ve bu dersin kitabının yazılması önerileri ortaya çıkmıştı.⁴⁴

Eylül 1960’da Unesco Türkiye Milli Komisyonu altıncı devre Genel Kurulu’nu Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nde yapmıştı. Unesco Türkiye Milli Komisyonu Başkanı ve Milli Eğitim Bakanı Prof. Bedrettin Tuncel açılış konuşması yaparak Unesco’nun faaliyetlerinden bahsetmişti.⁴⁵

1960 yılı içerisinde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan raporda, “Unesco Milli Komisyonu ile Milli Eğitim Bakanlığı’nın ortaklaşa kurdukları Temel Eğitim Merkezleri ülke genelinde yayılmalı ve geliştirilmelidir” denilmektedir.⁴⁶

Türkiye’de Temel eğitim kavramında 1950-1965 yılları arasında halk eğitimi, yetişkin eğitimi, okuma-yazma eğitimi, köy eğitimi, kitle eğitimi gibi tanımların yer aldığı görülmektedir. Unesco Türkiye Milli Komitesi’nin öncelikli olarak hedefi okuma-yazma bilmeyen yetişkinlere eğitim vermek olmuştu okuma-yazma. Okuma-yazma bilmeyenlere yalnızca Unesco değil aynı dönemde ülkede kurulan Halk Eğitim Merkezleri’ne bağlı Halk Dershaneleri de eğitim vermiştir.⁴⁷

II-Laubach Metodu ve Laubach Deneme Planı

A) Laubach Metodu

Türkiye’de 1950’li yıllarda okul çağını geçirmiş olanlara (yetişkinlere) uygulanabilecek öğretim metotlarını tespit etmek ve uygun bir alfabe ile okuma materyali hazırlamak ihtiyacı doğmuştu. Çünkü Türkiye’de okuma-yazma oranı hâlâ %35’lerin üzerine çıkarılamamıştı. Özellikle yetişkinlerin okuma-yazma problemi mevcuttu. İlkokullarda kullanılan metot ve materyaller yetişkinlere uygulanacak metotlardan farklıydı. Bu sebeple Halk Dershaneleri’nde yeni bir okuma-yazma metodu ve ders materyallerinin arayışına gidilmişti. 1950’lere kadar

⁴² Agm, s.69.

⁴³ Hasan Âli Yücel, “Bir Kalkınma Teşebbüsü”, *Cumhuriyet*, 12 Ekim 1959, s.2.

⁴⁴ Hasan Âli Yücel, “Bir Kalkınma Teşebbüsü”, *Cumhuriyet*, 12 Ekim 1959, s.2.

⁴⁵ “Unesco Türkiye Milli Komisyonu Genel Kurulu dün Ankara’da toplandı”, *Cumhuriyet*, 24 Eylül 1960, s.1.

⁴⁶ “Milli Eğitim Komisyonu çalışmalarını tamamladı”, *Cumhuriyet*, 25 Eylül 1960, s.1,5.

⁴⁷ Halk Dershaneleri ve Halk Eğitim Merkezleri görevleri için bkz.*Tebliğler Dergisi*, S.764, 14 Eylül 1953; *Tebliğler Dergisi*, S.863, 8 Ağustos 1955.

uygulanan okuma-yazma eğitiminden farklı, yeni metot ve ders materyallerinin bulunması için çalışmalar başlatılmıştı.⁴⁸

Unesco'nun halk okuma-yazma öğretimi uzmanı Frank C. Laubach Türkiye'de yetişkinlere okuma-yazma öğretimi için kendi adıyla anılan Laubach metodunu Türkçe'ye tatbik etmek için Şubat 1955'de İstanbul'a gelmişti. Frank C. Laubach bu konuda İlköğretim Müfettişlerinden Ahmet Atılgan ve bazı öğretmenlerden oluşan bir komisyonla çalışmalarını başlatmıştı. Bu komisyon Frank C. Laubach'ın gösterdiği esaslar dahilinde bir alfabe ile iki okuma kitabı hazırlamış, diğer iki okuma kitabı için de hazırlıklar yapmıştı.⁴⁹ Frank C. Laubach üç haftalık seyahat programı süresince Türkiye'de yetişkinlere okuma-yazma öğretiminin en iyi yollarını tespit etmek için araştırmalarda bulunmuştu.

Frank C. Laubach dünya okuma-yazmayı öğretme teşkilatı (World Literacy Organization) direktörüydü. Frank C. Laubach, bir ülkede okuma-yazma oranının önemine şu cümlelerle değinmekteydi: "Bir milletin medeni seviyesini tayin etmek için kullanılacak en emin kıstas, okuma-yazma bilenlerinin nispetinden fazlalığıdır."⁵⁰

Frank C. Laubach, İstanbul'a Milli Eğitim Vekâleti'nin davetlisi olarak gelmişti. Türkiye'de yetişkinlere okuma-yazmayı öğretmek için hazırlanacak geniş bir plan etrafındaki çalışmaları gözlemlemişti. Frank C. Laubach, Türkiye'de tek kişinin bile cahil kalmamasının hedeflendiği plan çerçevesinde çeşitli illerde gece mekteplerinin de kurulmasını teklif etmişti. Frank C. Laubach, bu gece mekteplerinde okuma-yazmaya paralel olarak okul çağını geçirmiş olanlara ziraat, sağlık ve ev bakımı konularının da öğretileceğini belirtmişti.

Frank C. Laubach yetişkinlerin kolayca okuma-yazma öğrenmeleri üzerine çalışmalar yapmış ve ders kitapları yazmıştı. 1955 yılı itibarıyla 63 yaşında olan direktör 81 ülke gezmiş ve 248 çeşit ders kitabı yayınlamıştı. Türkiye'de üç hafta içerisinde İstanbul, Ankara ve İzmir de incelemelerde bulunmuştu. Frank C. Laubach, Türkiye'de de Laubach metodunda Türkçe bir kitap yazmaya memur edilmiştir. Frank C. Laubach'e göre bir ülkede okuma-yazma bilmeyenlerin sayısını azaltmak için şunlar yapılmalıydı:

"1-Amacımız okul çağını geçirmiş, yetişkin insanlara okuma-yazma öğretmek olan bir plan hazırlamak ve teşkilat kurmak.

2-Yetişkin insanlara ders verebilecek ehliyet ve büyük sayıda uzman öğretmenler yetiştirmek.

3-Yetişkin insanlara göre ders kitabı hazırlamak.

4-Yeni okuma-yazma öğrenmekte olan yetişkinlere göre özel yayın ve neşriyat yapmak.

5-Bilen bilmeyene öğretsin parolasını okuma-yazma bilenlere benimsetmek."⁵¹

Okuma-yazma oranları ile ilgili dünyadaki durum hakkında bilgi veren Frank C. Laubach demecinde şu rakamları paylaşmaktaydı:

"Okuma-yazma bilenlerin oranı Pakistan'da %12, İran'da %8, Irak ve Suriye'de %10, Mısır'da %5 ve Afganistan'da %3'tür. Hâlbuki Hollanda, Danimarka, İsveç, Norveç,

⁴⁸ "Laubach Metodu Deneme Projesi", *Maarif Vekâleti'nin Bazı Halk Eğitimi Çalışmaları*, Maarif Basımevi, Ankara 1956, (*Maarif Vekâleti'nin Bazı Halk Eğitimi Çalışmaları*), s.75.

⁴⁹ *Age*, s.75.

⁵⁰ Kayhan Sağlamer, "Dünya Okuma-Yazma mütehassısı geldi", *Cumhuriyet*, 2 Şubat 1955,3.

⁵¹ Kayhan Sağlamer, "Dünya Okuma-Yazma mütehassısı geldi", *Cumhuriyet*, 2 Şubat 1955,3.

Finlandiya ve İsviçre’de %100’dür. Amerika ve İngiltere’de %96’dır. Türkiye’de ise %35’dir. Rakamlara göre, Ortadoğu’nun kültürel anlamda da en medeni ülkesi Türkiye’dir”.⁵²

İstanbul’da bulunan dünya okuma-yazma öğretme teşkilatı Fahri Başkanı Frank C. Laubach, İlköğretim müfettiş ve öğretmenlerinden oluşan sekiz kişilik bir ekiple hazırladığı alfabe tasarısının ilk uygulamasını 8 Şubat 1955 tarihinde yapmıştı. Yetişkinlerin eğitim ve öğretiminde kullanılacak olan alfabenin ilk denemesi okul hademeleri üzerinde yapılarak, profesör tarafından ilgili öğretmenlere gerekli açıklamalarda bulunulmuştu. Frank C. Laubach 9 Şubat’ta Ankara’ya hareket ederek, Ankara’da Vekâlet’te yaptığı görüşmeler sonucunda ses ve resme dayanan yetişkinlerin alfabesini hazırlamıştı.⁵³

Frank C. Laubach İstanbul’da bulunduğu süre içerisinde 155 kelimedenden oluşan birinci kitabı sekiz kişilik ilköğretim müfettiş ekibi ile hazırlamıştı.⁵⁴ Bu ekip daha önce de fonetik alfabeyi yayınlamıştı. Frank C. Laubach Ankara’ya gittiğinde eğitim yetkililerine konu hakkında bilgi vermişti. Frank C. Laubach Türk alfabesini kendi yönteminin uygulanabilmesinde en iyi alfabe olarak tanımlamıştı. Bunun nedeni Türkçede her harfin tayin edilmiş bir sesinin olması ve okunmasının da kolay olmasıydı.⁵⁵

Yetişkinlere verilen okuma-yazma öğretimi ile çocuklara verilen öğretimin farklı olduğuna dikkat çeken Frank C. Laubach, yetişkinlerin hafızalarının çocuklar kadar iyi olmadığı, bu sebeple de öğretimin resimle yapılarak akılda tutulmasının sağlandığını söylemişti. İkinci bir farkın da yetişkinlerin ilgilerinin başka olduğu bu sebeple de okuma-yazma öğretilirken kullanılan resimlerde yetişkinleri ilgilendirecek örneklere yer verdiklerini belirtmişti.⁵⁶

Frank C. Laubach’a göre yetişkin eğitiminde parçanın uzun olması, güç olmaması, kitabın kolay yazılmış olmasına dikkat edilmeliydi. Böylece normal dershanede öğretilen şey evde de öğretilir ve bireyden bireye öğretme hedefi gerçekleşmiş olurdu. Çünkü bireyden bireye öğretmek dersane de öğretilenden daha çabuk ve kolay olmaktadır.⁵⁷

Frank C. Laubach açıklamasına şöyle devam etmişti: “Biz burada fonetik alfabeden sonra tertibi lazım gelen 12 kitaptan birini tespit ettik. Bu kitaplar ile hem köy halkının okuyup yazması sağlanacak ve hem de köy için lüzumlu bilgi fertlere verilecektir. Bu bilgiler sağlık, ziraat, ev hayatını ilgilendiren konularla sağlanmaktadır. Biz buna Temel eğitim diyoruz. Bunları öğrenenlerin daha sonra basit bir gazeteyle ihtiyaçları olacaktır. Başka memleketlerde bunlara cep kitapları da yapmışlardır. Hatta bazı memleketlerde Üniversitenin Halk Eğitimi Fakültesi bu insanlarla haberleşerek bilgilerini arttırmaya çalışıyorlar... Burada hademeler üzerinde yaptığımız ilk tatbikattan memnunuz, fakat iyi netice almak için talebelerin seyirciler gözü altında olması lazım. ...Umuyorum ki buradaki arkadaşlarımız 11 kitabı tamamlayacaklardır.”⁵⁸

⁵² Kayhan Sağlamer, “Dünya Okuma-Yazma mütehasısı geldi”, *Cumhuriyet*, 2 Şubat 1955,3.

⁵³ “Okuma-yazma mütehasısı tatbikat başladı”, *Cumhuriyet*, 9 Şubat 1955, s.5; *Maarif Vekâleti’nin Bazı Halk Eğitimi Çalışmaları*, s.76.

⁵⁴ Laubach metoduna göre resimli harf ve kelime öğretimine örnek için bkz. Ek.3.

⁵⁵ “Yetişkinlerin eğitimi için İstanbul’da hazırlanan fonetik alfabe ve kitaplara dair mütehasısın verdiği şayan-ı dikkat izahat”, *Cumhuriyet*, 10 Şubat 1955, s.5.

⁵⁶ “Yetişkinlerin eğitimi için İstanbul’da hazırlanan fonetik alfabe ve kitaplara dair mütehasısın verdiği şayan-ı dikkat izahat”, *Cumhuriyet*, 10 Şubat 1955, s.5.

⁵⁷ “Yetişkinlerin eğitimi için İstanbul’da hazırlanan fonetik alfabe ve kitaplara dair mütehasısın verdiği şayan-ı dikkat izahat”, *Cumhuriyet*, 10 Şubat 1955, s.5.

⁵⁸ “Yetişkinlerin eğitimi için İstanbul’da hazırlanan fonetik alfabe ve kitaplara dair mütehasısın verdiği şayan-ı dikkat izahat”, *Cumhuriyet*, 10 Şubat 1955, s.5.

Türkiye’de yetişkinler eğitimi üzerine çalışmalar yıl boyunca devam etmişti. Eğitim konusunda Frank C. Laubach’ın gösterdiği yol takip edilmişti. Uzmanın eğitim için tavsiye ettiği resimlendirilmiş harf ve kelimelerden oluşan 12 alfabeden 3’ü hazırlanmış diğerleri için çalışmalar sürdürülmüştü. Hazırlanan raporlarda, Halk Eğitimi kanun tasarısı kabul edildikten sonra yetişkinler eğitiminin daha hızla devam edeceği vurgulanmıştı.⁵⁹

Mart 1956’da Frank C. Laubach tekrar Türkiye’ye ziyarette bulunmuş ve Maarif Vekâleti’nden ilgili kişilerle görüşüp bazı teklifler sunmuştu. Bu teklifler uyarınca Talim Terbiye Kurulu’nun 18 Mart 1956 tarih ve 32801449 sayılı yazısı ile alınan kararları Yüksek Öğretim Umum Müdürlüğü’ne göndermişti. Alınan kararlar şunlardı:

1-Laubach metoduna göre hazırlanmış kitaplar Maarif Vekâleti tarafından basılacaktır.

2-Bu metot deneme olarak uygulanacaktır.

3-Metodu uygulayacaklar için kurslar açılacaktır.

4-Deneme çalışmalarını planlayıp kontrol etmek için Talim ve Terbiye Heyeti üye ve raportörlerinden ilgili olanların katılacağı bir komisyon kurulacaktır.

5-Deneme şimdilik sadece İstanbul’da yapılacaktır.

6-Bu işle İstanbul Maarif Müdürlüğü ve Halk Eğitim Derneği yetkili olacaktır.

7-Okuma harflerden başladığı için ilkokul programımıza uymayan Laubach Metodu ilkokullara uygulanmayacaktır.⁶⁰

Bu kararlar üzerine 21 Eylül 1956 tarihinde Laubach metodunu planlamak ve denetlemek amacıyla bir komisyon kurulmuştu. Komisyon Nusret Köymen’in başkanlığında ve Mustafa Gökçe’nin sekreterliğinde çalışmalara başlamıştı. Komisyonun Laubach metodunu deneme planı olarak programlayarak sadece İstanbul’da olmak üzere uygulanması talep edilmişti.⁶¹

B-Laubach Deneme Planı

Planın amacı Laubach metoduna göre hazırlanmış alfabe ile okuma kitaplarının, son yıllarda İstanbul Halk Dershaneleri’nde kullanılan metot ve materyallerle, ilmi ölçütlerle karşılaştırılarak en yararlı ve kullanışlı bir program ortaya çıkarmaktır.⁶²

Komisyon tarafından deneme için ünite A, B ve C sınıfları olmak üzere asgari üç sınıf olarak tasarlanmıştır.

A sınıfında Laubach metoduna göre hazırlanmış alfabe ve okuma kitapları bir öğretmen tarafından bütün sınıfa birden öğretilecekti.

B sınıfında Laubach alfabe ve okuma kitapları öğrenenin bir başkasına öğretmesi prensibine göre öğretilecek ve öğretmen organizatör ve nezaretçi rolünü oynayacaktı.

C sınıfında son yıllarda İstanbul’da Halk Dershaneleri’nde en yaygın olan metot ve materyal kullanılacaktı.

Komisyon tarafından belirlenen en az üç ünitelik programın İstanbul Maarif Müdürlüğü ve Halk Eğitim Derneği ile yapılacak görüşmeler neticesinde artırılabilirliği belirtilmişti. Laubach metodu ile açılacak dershanelerde yaş sınırı 10-30 arası olarak belirlenmişti. Yaş,

⁵⁹ “Yetişkinlerin eğitimi için hazırlıklar”, *Cumhuriyet*, 8 Temmuz 1955, s.3.

⁶⁰ “Yetişkinlerin eğitimi için hazırlıklar”, *Cumhuriyet*, 8 Temmuz 1955, s.3.

⁶¹ *Maarif Vekâleti’nin Bazı Halk Eğitimi Çalışmaları*, s.77.

⁶² *Maarif Vekâleti’nin Bazı Halk Eğitimi Çalışmaları*, s.77.

nüfus kayıtlarına göre tespit edilecekti. Halk Dershanesine başvuracak öğrencinin mevcut okuma-yazma bilgisi testlerle ölçülecekti. Ancak dönemin imkânları kişinin zeka ve motivasyon seviyelerini ölçmeye imkân verememişti. Dersler hafta sonu hariç her gün belli bir saatte 40 dakikalık dersler olarak planlamıştı. Böylece haftada beş ders yapılacak deneme dört ay sürecek şekilde tasarlanmıştı. İlk denemenin başlama tarihi 15 Şubat 1957 ve bitiş tarihi 15 Haziran 1957 olarak belirlenmişti.

1957 yılı içerisinde yapılması planlanan denemenin ölçme ve değerlendirmesinin Talim ve Terbiye Dairesi Test ve Araştırma Bürosu ile işbirliği yapılarak belirlenmesi kararlaştırılmıştı. Uygulanması planlanan testler şunlardı:

Yerleştirme Testi: Her bir üniteadaki sınıflardaki öğrencileri mevcut okuma-yazma bilgisi bakımından eşleştirmek üzere,

Başarı Testi: Dört aylık öğretim süresinin sonunda sonuçları tespit etmek üzere,

Unutma Testi: Denemenin bitiş tarihinden yaklaşık bir ay sonra A, B ve C sınıflarında yapılan öğretimin unutma oranı bakımından farklarını tespit etmek üzere yapılacak testlerdi.⁶³

Halk Dershaneleri olarak uygulanacak denemeler için sınıflar cezaevi, fabrika ve ordu gibi yerlerde açılabilmesi gibi ilkokullarda da deneme yapılabilecekti. Ancak ilkokullarda deneme uygulanırken iki konuda dikkat edilmesi gerekmektedir. Dikkat edilmesi gereken unsurlar;

1-B sınıfı için öğrenen sayısı kadar öğretim yardımcısı temini,

2-Unutma testinin tatbiki için öğrenenlerin yeniden toplanmasının sağlanmasıydı.

Deneme programında görevlendirilecek öğretmenlere derslerin başlayacağı Şubat 1957 tarihinde üç günlük kurs verilmesi karara bağlanmıştı. Ders verecek öğretmenler İstanbul Maarif Müdürlüğü tarafından tespit edilecekti. Bu kursta Laubach deneme programının amacı ve esasları, Laubach metodu ve uygulama şekilleri, materyallerin kullanımı, yetişkin eğitiminde dikkat edilecek hususlar olarak planlanmıştı. Bu kursta Ahmet Atılğan, Nusret Köymen(Talim ve Terbiye Dairesi Üyesi), Suphi Arman (İlköğretim Umum Müdür Muavini), Turhan Oğuzkan (Gazi Eğitim Enstitüsü Öğretmeni) görev almışlardı.⁶⁴

Deneme sınıflarında kullanacak Laubach alfabe ve okuma kitaplarının bastırılmasının ve gerekli testlerin hazırlanmasının Ocak 1957 yılına kadar bitirilmesi, bu materyallerin denemeye katılanlardan başka şahıs veya kurumlara verilmemesi karara bağlanmıştı. Denemenin sonunda elde edilecek sonuçlar denemeye katılan öğretmenler, komisyon, Test ve Araştırma Bürosu, İstanbul Maarif Müdürlüğü ve Halk Eğitimi Derneği temsilcilerinin katılacağı karma bir komisyon tarafından bir rapor halinde Ağustos 1957’de ilgili makamlara sunulacaktı. Deneme ile ilgili hususlarda Frank C. Laubach’ın fahri başkanı olduğu World Literacy Organization’a bilgi vermek Komisyon’un görevleri arasındaydı.⁶⁵

Türkiye’de okuma-yazma eğitimi ile ilgili çalışmalar 1963 yılına kadar devam etmişti. 1957’den 1963 yılına kadar geçen sürede Türkiye’de üç proje ortaya çıkmıştı:

⁶³ Age, s.78.

⁶⁴ Age, s.79.

⁶⁵ Age, s.79.

1-Sivil okuryazarlık projesi⁶⁶

2-Toplum geliştirme projesi.

3-Yetişkin eğitimi projesi.⁶⁷

Bu projelerle ilgili 1961-1963 yılları arasında Türkiye’de kalan İsveç’ten gelen Unesco Temel Eğitim ve Yetişkin Eğitimi uzmanı Torgil Ringmar hazırlamış olduğu raporunda şu öngörülerde bulunmaktaydı:

“Eğer Unesco Türkiye’deki projelerine devam edecekse uzmanlar şu alanlarda burslar sağlamalıydı:

1-Okur-yazarlık eğitimi

2-Kırsal alanlarda kadınların eğitimi

3- Toplumun gelişiminin bir parçası olarak yetişkin eğitimi.”⁶⁸

Türkiye’de okuma-yazma oranı tüm bu çalışma ve çabalara rağmen 1960 yılında %39.51, 1965 yılında %48.76 seviyelerine ulaşmıştı.⁶⁹

Sonuç

Unesco dünyada tüm üye ülkeleri eğitim ve kültür alanında yardımlaşmaya çağıran, ortak çalışmalar yaparak bir bütün olarak dünyanın gelişmesini hedefleyen bir kuruluş olmuştur.

Unesco, İkinci Dünya Savaşı sonrası dünyada yaşanan eğitim açlığını yok etmeye çalışmıştır. Özellikle gelişmekte olan yoksul ülkelere yardımlar düzenlemiştir. Toplantılarının geneline bVekâletakıldığında Temel eğitim kavramında birleştikleri görülmektedir. Çünkü Temel eğitim kavramı dünya devletlerinin halk eğitimi, yetişkin eğitimi, okuma-yazma eğitimi, kitle eğitimi gibi çeşitli kavramlarda birleştiği olgudur. Bu yüzden Unesco Temel eğitim kavramını kullanmayı ve dünyadaki eğitim açlığını altı ana noktada Temel Eğitim Merkezi açarak yok etmeye çalışmıştır.

Türkiye Unesco’ya üye devlet olarak Milli Komisyonu’nu kurmuş ve Temel eğitim alanında Unesco’dan yardım isteklerinde bulunmuştur. Yetişkinlerin eğitimi ve yetişkinlere okuma-yazma eğitimi yardım aldığı konulardan birkaçıdır.

1950-60 yılları arasında Türkiye’yi meşgul eden okuma-yazma oranının artırılması çalışmalarında Unesco önemli bir yer tutmuştur. Türkiye’ye davet edilen yetişkinler için okuma-yazma eğitimi uzmanı Frank C. Laubach bu alanda önemli bir açığı kapatmıştır. Projesi uygulama alanı bulamasa da öngörülerini ve hazırladığı kitaplar Halk Dershaneleri’nde ve Halk Eğitim Merkezleri’nde kılavuzluk etmiştir. Özellikle okuma-yazma bilenin, bilmeyene öğretmesi ilkesi uygulama alanı bulmuştur.

Unesco Türkiye Milli Komisyonu çalışmalarında son derece istekli ve sistemli çalışmış, raporlar hazırlamış, çeşitli kitaplar yayınlamıştır. Eğitim ve öğretimin geliştirilmesi için imkânlarını oldukça olumlu yönde kullanmıştır. Ayrıca bu komisyon Türkiye’yi uluslararası platformda olumlu bir izlenimle dünyaya tanıtmıştır. Türkiye’ye uzmanlar geldiği gibi

⁶⁶ Sivil okuryazarlık projesi 1957’de askeriyede başlayan benzer projeden yararlanılarak hazırlanmış taslak plandı. Ana problem yetişkin insanların okuma yazma derslerine katılması yollarını bulmaktı. Çevrimiçi:

<http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001582/158298eb.pdf>.

⁶⁷ Torgil Ringmar’ın Raporu. Rapor için Bkz. Çevrimiçi:

<http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001582/158298eb.pdf>.

⁶⁸ Çevrimiçi: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001582/158298eb.pdf>.

⁶⁹ Çevrimiçi: <http://okuma-yazma.meb.gov.tr/sites/default/files/sites/default/files/dosyalar/1960-1980.pdf>

Türkiye’den de birçok kişi Unesco aracılığı ile yurtdışına gidip uzmanlaşma imkânını elde etmiştir. Yapılan bu çalışmalar sonucunda, 1950-65 yılları arasında Türkiye’de okuma-yazma oranının %50’ye yaklaştığı tespit edilmektedir.

KAYNAKÇA

1-Arşiv Kaynakları

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), 030.10.00.30.168.2.1.

BCA., 030.10.00.30.168.2.4.

BCA., 030.10.00.30.168.2.11.

BCA., 030.10.00.30.168.2.12.

BCA, 030.18.01.02.117.67.12

BCA., 030.18.01.02.117.69.9.

2- Yazılı Makale, Kitap ve Kanunlar

ADİL, Fikret, “Birleşmiş Milletler Resim Sergisi ve Biz”, *Cumhuriyet*, 29 Ekim 1946.

BALOĞLU, Zekai, *Temel Eğitim ve Unesco*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1960.

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) Türkiye Milli Komisyonu Yönetmeliği, *Düstur*, 5, C. 43, 4323-4332.

KÖYMEN, Nusret, “Türkiye’de Temel Eğitim Merkezi Kurulması Hakkında Not”, *Maarif Vekâleti’nin Bazı Halk Eğitimi Çalışmaları*, Maarif Basımevi, Ankara 1956, s.64-69.

SAĞLAMER, Kayhan, “Dünya Okuma-Yazma mütehassısı geldi”, *Cumhuriyet*, 2 Şubat 1955.

TECER, A.Kutsi Tecer, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (Unesco), *Ülkü*, Ocak 1949, S.25,(3), 1-11.

TOKER, Metin, “Unesco toplantısından notlar”, *Cumhuriyet*, 10 Temmuz 1951.

YÜCEL, Hasan Âli Yücel, “Bir Hakikat”, *Cumhuriyet*, 14 Ocak 1957.

YÜCEL, Hasan Âli Yücel, “Bir Kalkınma Teşebbüsü”, *Cumhuriyet*, 12 Ekim 1959.

“Bir Unesco heyeti şehrimizde”, *Cumhuriyet*, 11 Nisan 1948.

“Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü kurulması teklif ediliyor”, *Cumhuriyet*, 6 Şubat 1954.

“Laubach Metodu Deneme Projesi”, *Maarif Vekâleti’nin Bazı Halk Eğitimi Çalışmaları*, Maarif Basımevi, Ankara 1956, (Maarif Vekâleti’nin Bazı Halk Eğitimi Çalışmaları), s.75-79.

“Memleketimizde Bir Temel Eğitim Merkezi kuruluyor”, *Cumhuriyet*, 28 Aralık 1956.

“Milli Eğitim Komisyonu çalışmalarını tamamladı”, *Cumhuriyet*, 25 Eylül 1960.

“Misafir Fransız Profesörünün muallimlerle hasbihali” *Cumhuriyet*, 7 Mayıs 1948.

“Okuma-yazma mütehassısı tatbikat başladı”, *Cumhuriyet*, 9 Şubat 1955.

- “Türkiye, Unesco konferansı başkan vekilliğine seçildi”, *Cumhuriyet*, 18 Kasım 1948.
- “Unesco idare konseyi, İstanbul’da toplanacak”, *Cumhuriyet*, 19 Eylül 1948.
- “Unesco Heyeti Bugün geliyor”, *Cumhuriyet*, 9 Nisan 1948.
- “Unesco Heyeti Ankara’da”, *Cumhuriyet*, 13 Nisan 1948.
- “Unesco’nun Yıldızda yapacağı toplantı”, *Cumhuriyet*, 8 Kasım 1948.
- “Unesco’nun dün gelen delegeleri”, *Cumhuriyet*, 10 Kasım 1948.
- “Unesco’nun şehrimize gelen icra komitesi”, *Cumhuriyet*, 11 Kasım 1948.
- “Unesco Yönetim Kurulu dün ilk içtimamını yaptı”, *Cumhuriyet*, 12 Kasım 1948.
- “Unesco’dan bir isteğimiz”, *Cumhuriyet*, 31 Temmuz 1951.
- “Unesco Türkiye Milli Komisyonu Genel Kurulu dün Ankara’da toplandı”, *Cumhuriyet*, 24 Eylül 1960.
- “Yetişkinlerin eğitimi için İstanbul’da hazırlanan fonetik alfabe ve kitaplara dair mütehasşısın verdiği şayan-ı dikkat izahat”, *Cumhuriyet*, 10 Şubat 1955.
- “Yetişkinlerin eğitimi için hazırlıklar”, *Cumhuriyet*, 8 Temmuz 1955, s.3.

3- Çevrimiçi Kaynaklar:

<http://www.unesco.org.tr/?page=15:62:1:turkce>.

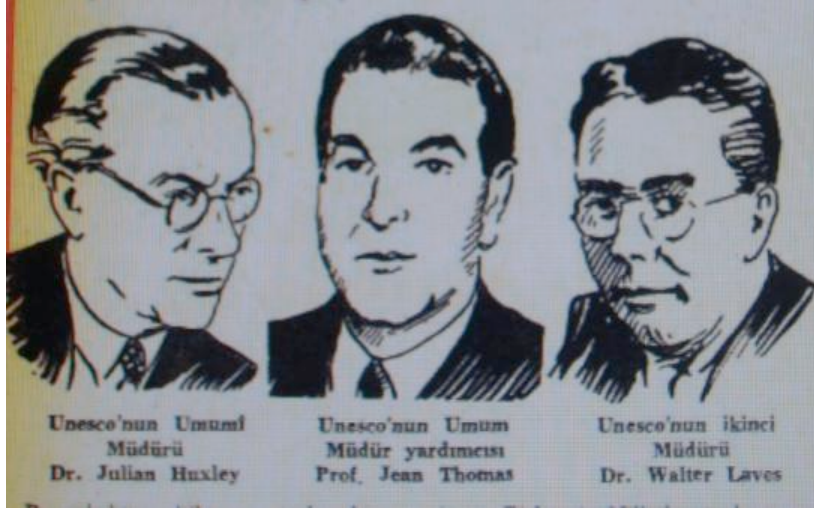
“Torgil Ringmar’ın Raporu”,

<http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001582/158298eb.pdf>.

<http://okuma-yazma.meb.gov.tr/sites/default/files/sites/default/files/dosyalar/1960-1980.pdf>.

EKLER

Ek.1.İstanbul’da yapılan Unesco Yönetim Kurulu üyelerinden üç isim.

“Unesco’nun şehrimize gelen icra komitesi”, *Cumhuriyet*, 11 Kasım 1948.

Ek.2. Yıldız Sarayı’nda yapılan Unesco Yönetim Kurulu toplantısından bir görüntü.

“Unesco Yönetim Kurulu dün ilk içtimamı yaptı”, *Cumhuriyet*, 12 Kasım 1948.

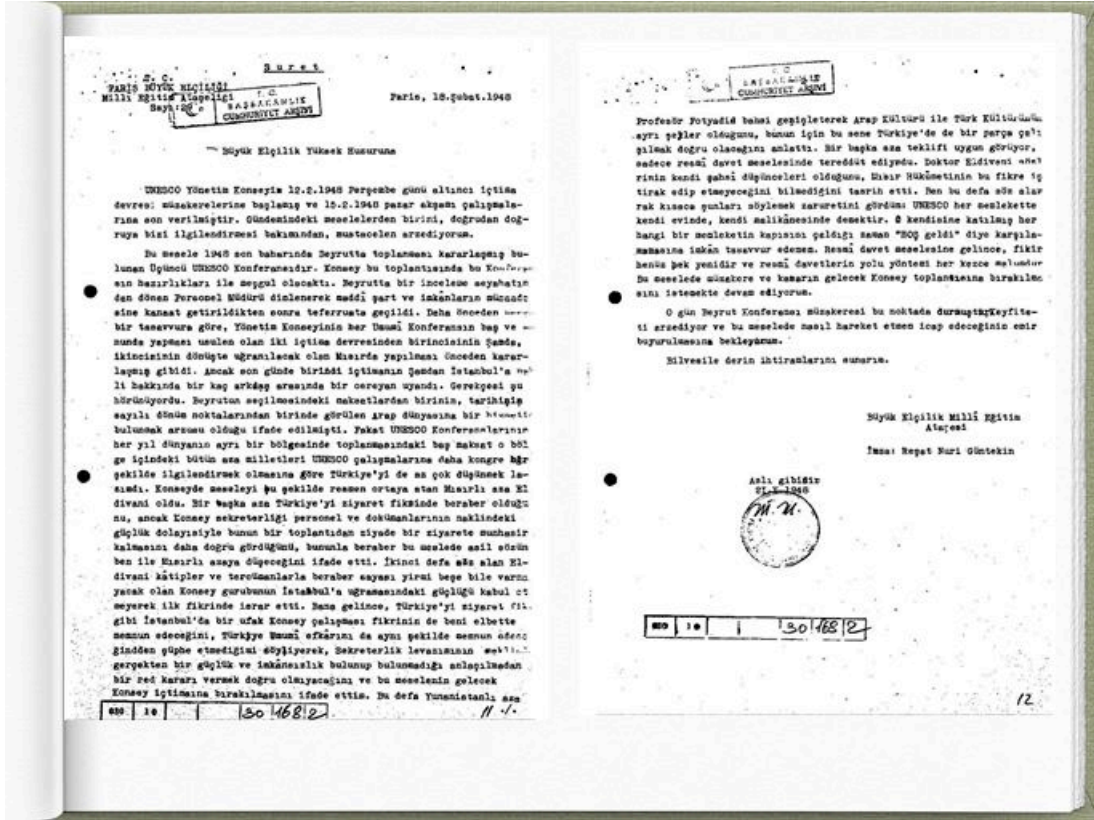

Ek.3.Laubach Metodu'na göre resimlerle harf ve kelime öğretimine bir örnek.

		adam	a	a
		a a	a	a
		Jandarma	j	j
		Ja j.	j	j
		gelin	g	g
		g g	g	g
		burun	b	b
		bu b	b	b
		fener	f	f
		fe f	f	f

“Yetişkinlerin eğitimi için İstanbulda hazırlanan fonetik alfabe ve kitaplara dair mütehasısın verdiği şayan-ı dikkat izahat”, *Cumhuriyet*, 10 Şubat 1955.

Ek.4. Unesco Daimi Delegesi Reşat Nuri Güntekin'in raporu.

BCA, fn.030.10.00.00.30.168.2.11;12.